ISSN 2078-6115. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2025. Випуск 68.
Visnyk of the Lviv University. Series Economics. 2025. Issue 68.

DOI: http://dx.doi.org/10.30970/ves.2025.68.0.6805

УДК 338.432:339.137
JEL Q17; Q18; H56; F15; F42

УКРАЇНСЬКЕ АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО В СВІТОВІЙ СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬСТВОМ: ВНЕСОК У БЕЗПЕКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Марта Панковець

Львівський національний університет імені Івана Франка,
79008, м. Львів, просп. Свободи, 18
e-mail: marta.pankovets@lnu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-0984-8406

Анотація. *Мета статті – визначити внесок українського аграрного виробництва у безпеку світової системи забезпечення продовольством та проаналізувати конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції з огляду на перспективи членства України в ЄС.*
Дослідження проводилося з використанням методів статистичного аналізу для виявлення динаміки та змін у структурі економічних показників, що характеризують роботу українського аграрного сектору. Для визначення головних загроз безпеці світової продовольчої системи застосовано комплексний підхід, адже тут мають місце впливи різноманітних чинників – економічних і політичних, внутрішніх і зовнішніх. Проведено порівняльний аналіз актуальної та передвоєнної ситуації в роботі українського агарного сектору. Результати дослідження показали, що світова система забезпечення продовольством демонструє ознаки можливої кризи, серед суттєвих причин якої є російсько-українська війна, економічні наслідки світової пандемії COVID-19 та регулярні кліматичні катаклізми, що ставлять під загрозу сільськогосподарські врожаї.
Зроблено висновок про необхідність удосконалення підходів у політиці ЄС щодо регулювання аграрного виробництва та конкурентних відносин на ринках продовольства в країнах ЄС, зокрема східноєвропейських, у контексті поступового включення в ці ринки українських виробників сільськогосподарської продукції та перспективи членства України в ЄС.
Ключові слова: *глобальна продовольча безпека; продовольча криза; світові ринки сільськогосподарської продукції; ризики аграрного виробництва; експорт сільськогосподарської продукції; конкурентоспроможність.*

Постановка проблеми. Продовольча безпека розглядається урядами країн та науковцями як одна із стратегічних ланок системи національної безпеки. Зусилля світової спільноти, насамперед, розвинутих країн, зосереджені на забезпеченні стійкого виконання обов’язків щодо інвестування в сферу сільського господарства, продовольчої безпеки та харчування; на посиленні стратегічної координації на всіх рівнях з метою ефективнішого розподілу ресурсів у сфері аграрного виробництва; на

© Панковець Марта, 2025

недопущенні дублювання зусиль та вдосконаленні механізмів регулювання продовольчої системи; на виявленні глибинних причин бідності та, як наслідок, голоду та розвитку сільських територій для усунення цих причин та ін. Українське аграрне виробництво відіграє важливу роль для забезпечення безпеки не тільки національної, але й світової продовольчої системи. У цьому зв'язку, в сучасних умовах погіршення геополітичної ситуації в світі, посилення політичних та економічних протистоянь світових держав-лідерів, зростання активності в зонах воєнних конфліктів та російсько-української війни проблема загроз світовій системі продовольчої безпеки наростає і загострюється. Це зумовлює необхідність нових досліджень даної проблематики. Водночас для України важливо не тільки зберегти свої позиції як надійного постачальника продовольства та сільськогосподарської сировини на світових ринках, але й просуватися на власному шляху інтеграції до Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему забезпечення світової продовольчої безпеки й подолання ризиків та загроз на шляху досягнення цієї цілі досліджує широке коло вітчизняних та зарубіжних науковців: Кучечук Л. В., Охріменко О. О., Родіонова Н., Дергач А., Гудзь Г., Марина А. С., Янковська Я. Р., Онегіна В. М., Антощенкова В. В., С. Барел-Шекід, Мануель Б. Моралес, І. Бхупенчандра та інші. Зокрема, Кучечук Л. В. звертає увагу та те, що погіршення світової продовольчої безпеки зумовили різні чинники, у тому числі пандемія COVID-19, екстремальні кліматичні та погодні умови, збройні конфлікти та війни, економічні потрясіння та інше. Кучечук Л. В. робить висновок про те, що погіршення стану безпеки світової продовольчої системи обумовлюють актуальність дослідження цього напрямку [1].

Охріменко О. О. зазначає, що продовольча безпека є основою національної безпеки та базисом для сталого розвитку. Продовольчі кризи, що періодично виникають під дією різноманітних факторів, як от неврожай, незадовільні кліматичні умови, порушення логістичних систем та інфраструктури, стають причиною виникнення дисбалансу як у національних продовольчих системах, так і національних економічних системах. Військова агресія Росії в Україні загострила і без того напружену ситуацію з продовольчим забезпеченням у ряді країн та продемонструвала світу цілу низку прорахунків у системі продовольчого забезпечення [2].

Н. Родіонова, А. Дергач та Г. Гудзь у своєму дослідженні висловлюють думку, що наявність продовольства є базовим показником життєдіяльності людини, а продовольча безпека мільйонів людей у багатьох регіонах світу сьогодні знаходиться під постійною загрозою. Російсько-українська війна значно погіршила ситуацію і може наблизити глобальну продовольчу кризу [3].

Марина А. С. та Янковська Я. Р. наголошують на тому, що сучасні виклики глобальній продовольчій безпеці як ніколи зумовлюють необхідність пошуку можливостей підвищення продуктивності сільського господарства. Особливо актуальними ці питання є для країн, що виробляють найбільші обсяги сільськогосподарської продукції на світові ринки. Україна також не може бути осторонь вирішення проблеми глобальної продовольчої безпеки, оскільки є вагомим учасником світового процесу виробництва та розподілу продовольства [4].

Виникнення серйозних загроз глобальній продовольчій безпеці В. М. Онегіна та В. В. Антощенкова пов'язують зі зростанням світових цін на продовольство, що зумовить глобальний стрибок інфляції, якою найбільше буде вражено економіки країн із відсталою нестабільною економікою на Близькому Сході та у Північній Африці [5].

Таким чином у сучасній українській економічній науці проблемі продовольчої безпеки приділяється значна увага, адже країна посідає важливе місце у міжнародній системі забезпечення світового населення продовольством. Відтак ООН розглядає Україну як країну, що відіграє важливу роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Все це зумовлює необхідність глибоко вивчення даної проблематики.

Мета статті. Метою дослідження є визначити внесок українського аграрного виробництва у безпеку світової системи забезпечення продовольством та проаналізувати конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції з огляду на перспективи членства України в ЄС.

Відповідно до мети автором поставлено такі основні завдання дослідження:

– проаналізувати сучасний стан світової системи забезпечення продовольством та внесок у його безпеку українського аграрного сектору;
– дослідити економічні наслідки впливу російсько-української війни на світову продовольчу систему;
– визначити перспективи українського сільськогосподарського сектору та конкурентоспроможність його продукції з огляду на можливе майбутнє членство України в ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проблем продовольчої безпеки має давні історичні корені. Найяскравішою спробою загострити увагу економічної науки на цій проблематиці в минулому можна назвати класичну працю Т. Мальтуса «Дослід про закон народонаселення у контексті його впливу на майбутнє удосконалення суспільства» (1798 р.). Основи сучасних поглядів на глобальну продовольчу безпеку були закладені після Другої світової війни, коли значно зросла проблема продовольчого забезпечення багатьох країн. Тоді завдання подолання дефіциту продовольства в світі було прописане Статутом Організації Об'єднаних Націй. З того часу світова економіка зросла на сотні відсотків, однак це не вирішило проблему глобальної продовольчої безпеки. У сучасному постіндустріальному світі розвинуті держави нарощують свій потенціал, насамперед, у найбільш інноваційних галузях, спираючись водночас на можливості власного аграрного виробництва та ланцюжки імпорту, якими оповиті національні ринки продовольства в умовах глобалізації. Проте, значний внесок у світову систему продовольства забезпечують також і країни, які через хитку позицію своїх економік додають системі певні додаткові ризики, серед них – Україна.

Проблемою глобальної продовольчої безпеки на постійній основі займається спеціальний виконавчий орган ООН – Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (The Food and Agriculture Organization), заснована в 1945 році. Одним із базових нормативних документів міжнародного права в галузі регулювання світового ринку продовольства та забезпечення продовольчої безпеки є «Римська декларація про всесвітню продовольчу безпеку» (1996 р.), яка визначає ключові принципи формування

продовольчої безпеки. Комісія з прав людини Економічної і соціальної ради ООН так визначає продовольчу безпеку: це – «…доступ усіх людей у будь-який час до продовольства, яке необхідне для здорового і активного життя… продукти споживання є в достатній кількості, їх постачання є порівняно стабільним, і кожна людина може отримати продовольство...». Агрегований Індекс глобальної продовольчої безпеки (Global Food Security Index, GFSI), який використовується для оцінки того, наскільки країна успішно вирішує внутрішні проблеми продовольчої безпеки, в тому числі порівняно з іншими країнами світу, дозволяє відстежити основні проблеми із забезпеченням продовольством через окремі складові – економічну доступність, фізичну наявність, якість та безпеку продовольства. Цей індекс розраховується для 113 країн світу.

У світовій системі забезпечення продовольством українська економіка відіграє важливу роль, адже її внесок у світове сільськогосподарське виробництво є лідерським із багатьох позицій. Зокрема, Україна посідає перше місці в світі серед виробників соняшника та соняшникової олії, а також входить до десятки лідерів на світовому ринку продовольства за окремими товарними групами, серед яких: ріпак і мед (3 місце); кукурудза і ячмінь (4 місце); пшениця (5 місце); соя (7 місце). За даними Міністерства аграрної політики України, наша країна забезпечувала продовольством у передвоєнний 2021 рік близько 400 млн. осіб у світі, не враховуючи власного населення, хоча на початку століття цей показник складав усього 40 млн. осіб. Темпи зростання українського агропромислового виробництва в 2021 р. становили 19,2% проти 1,3% у вітчизняній промисловості. У структурі ВВП того часу продукція сільського господарства становила 15%, а в українському експорті її частка складала 41%. Тоді ж Україна експортувала аграрної продукції на 27,7 млрд. дол., що було на 25% більше, ніж у 2020-ому. Стратегія розвитку сільського господарства України передбачає, що в 2030 р. наше аграрне виробництво зможе задовольнити потреби у продовольстві 1 млрд. людей у світі [6].

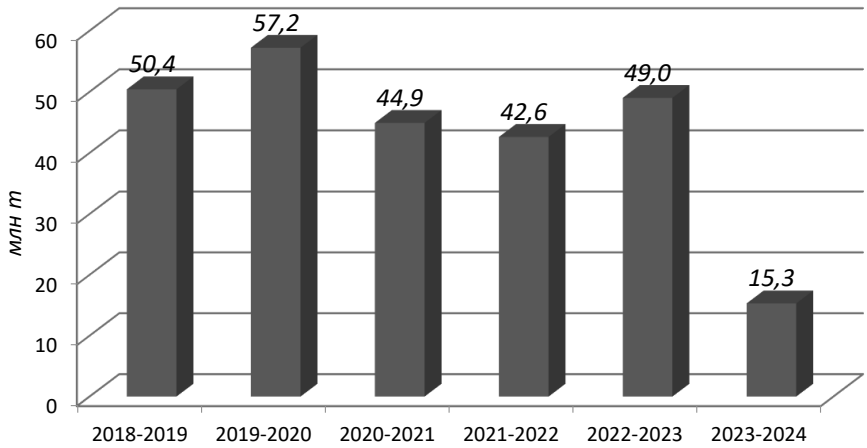

Рис. 1. Обсяги експорту зернових та зернобобових культур з України в 2018–2024 роках
Джерело: [6]

Оскільки в міжнародній спільноті Україна виступає гарантом продовольчої безпеки для багатьох країн світу, особливо країн Африки та Азії, то з початком російсько-української війни в лютому 2022 р. виник дефіцит продовольства в світі, насамперед, пшениці, який поставив під загрозу річне споживання їжі більш, ніж 250 млн. людей, тобто приблизно 3% населення світу. Водночас, у 2022 р. Україна за індексом глобальної продовольчої безпеки в світовому рейтингу продовольчої безпеки впала на 13 позицій і посіла 71-ше місце зі 113 країн порівняно із 58-им, яке посідала в 2021 р. [7].

Ситуація значно погіршилася із виходом 17 липня 2023 р. Російської Федерації з так званої «зернової угоди» (домовленості між ООН, Туреччиною, Україною та РФ про безпеку чорноморських коридорів для вивезення українського зерна, підписаної 22 липня 2022 р.). З цього часу і впродовж кількох місяців країна-терорист завдала 118 ударів по українській портовій інфраструктурі. Навіть в умовах забезпечення так званого «зернового коридору» вітчизняні експортери сплатили додаткових стягнень на суму понад 1 млрд. дол. за вимушені простої суден в очікуванні можливості виходу з порту [8].

В умовах блокування українських чорноморських портів (до війни через них вивозилося 90% українського експорту зерна) влада України та наші західні партнери були змушені шукати альтернативи для доправлення зерна країнам-імпортерам. Ними стали сухопутні шляхи через західні кордони України до морських портів ЄС (наприклад, румунської Констанци), а також портів на ріці Дунай. Проте, дунайські порти не мають таких пропускних спроможностей, які відповідали б обсягам українських перевезень, а різниця у вартості логістики між доправленням продукції до європейських портів і до української Одеси становить 70–100 дол. на тонні. Внаслідок цього українські експортери втратили додатково ще до 1,5 млрд. дол. У результаті, хоч у сільськогосподарському сезоні 2023 року обсяги українського експорту помітно зросли і наблизилися до довоєнного рівня (експорт зернових та олійних культур сягнув 58 млн. т, що забезпечило 20 млрд. дол. доходу), українські виробники зазнали значних втрат, а фахівці стверджують, що зерновий сектор в Україні знаходиться на межі можливої кризи.

Окрім здорожчання логістики, на погіршення ситуації впливає втрата близько 6 млн. га площ сільськогосподарських угідь, на яких вирощували зернові та олійні культури, а також: недостатня ліквідність аграріїв через проблеми із зберіганням врожаю внаслідок руйнувань сховищ та сільськогосподарської інфраструктури ракетними обстрілами; зниження врожайності через обмежений доступ до добрив; порушення технологій рослинництва; зменшення використання прогресивних засобів захисту рослин; хвильовий ефект від збільшення витрат на дизпаливо та ін. [9].

При собівартості зерна в середньому 150 дол. за тонну, ціні на пшеницю, до прикладу, в Констанці 220–230 дол. за тонну і вартості логістики до Констанци 100 дол. за тонну аграрії мають збитки 20–30 дол. на тонні зерна. За таких умов частина виробників відмовляється від нових засівань. Це призводить до поступового зростання світових цін на зерно й продовольство, а відтак робить його менш доступним і сприяє збільшенню числа голодуючого населення в світі. Україна ж втрачає валютні

надходження та погіршує наповнення державного бюджету. До прикладу, річна інфляція на продукти харчування влітку 2022 р. досягла 22% у Нігерії, 11,6% в Перу, 75,8% у Шрі-Ланці. У цих країнах видатки домогосподарств на купівлю продуктів харчування становлять у середньому 59%, 23% та 70% відповідно. У США ціни на продукти харчування також зросли приблизно на 10% у зазначений період, проте в цій країні частка видатків домогосподарств на продукти харчування становить тільки 7,1%. Для провідних країн ЄС дані про зростання цін на продукти харчування виглядають подібно до показників американської економіки, тільки в найбідніших країнах ЄС інфляція перевищила 20% при видатках на купівлю продуктів харчування понад 20% для найбідніших домогосподарств. Такі країни, як Китай, США та країни Європейського Союзу, є відносно добре захищеними, тому що мають високий рівень місцевого сільськогосподарського виробництва, високий рівень запасів і високу купівельну спроможність населення. Водночас багато країн, серед яких можемо згадати Бангладеш, Ефіопію, Сомалі, Ємен та інші найбідніші країни Африки та Азії, є дуже вразливими. Вони значною мірою залежать від імпорту зернових, мають обмежені запаси та низьку купівельну спроможність населення. Ці країни можуть сильно постраждати внаслідок зростання цін на продовольство, у той час коли на їх територіях проживає понад 1,4 млрд. людей [10]. Компанії Concern Worldwide і Welthungerhilfe у своєму 18-ому щорічному звіті Global Hunger Index 2023, що досліджує ситуацію з голодом в усьому світі, зазначають, що відбувається уповільнення прогресу в боротьбі за продовольчу безпеку. Якщо узагальнити дані звіту, то висновок виглядає так: у 2023 році світ став далі від цілі досягти продовольчої безпеки, ніж він був 5 років тому. Серед головних причин названо, знову ж таки, пандемію COVID-19, кліматичні катастрофи та російсько-українську війну.

Водночас, хоча й вітчизняне сільське господарство зазнало збитків від повномасштабного вторгнення російських військ на територію України на суму близько 80 млрд. дол., значення цієї галузі для української економіки залишається стратегічно важливим, адже в 2024 р. на аграрний сектор припало 59,3% (24,7 млрд. дол.) валютних надходжень від експорту. У 2021 р. цей показник становив відповідно 40,7% (27,7 млрд. дол.). Тобто, у 2024 р. за доходами від експорту сільськогосподарської продукції Україна майже вийшла на показник довоєнного періоду [11]. Наприкінці 2024 р. було зібрано 73,6 млн. т сільськогосподарської продукції з площі 19,5 млн. га, у тому числі близько 53,9 млн. т зернових, 19,7 млн. т олійних та 12,1 млн. т цукрового буряка. Завдяки чорноморському зерновому коридору, роботу якого забезпечують Збройні Сили України, вітчизняні аграрії вперше за час війни у 2024 р. отримали прибутки від продажу всіх видів зернових [12].

Окрім зазначених вище тенденцій впродовж 2023 року з'явилися й інші, пов'язані із збільшенням частки української сільськогосподарської продукції на європейських ринках. Адже, якщо в 2021 році частка українського аграрного експорту до країн Європи становила 32%, то наприкінці 2023 року вона зросла до 59%.

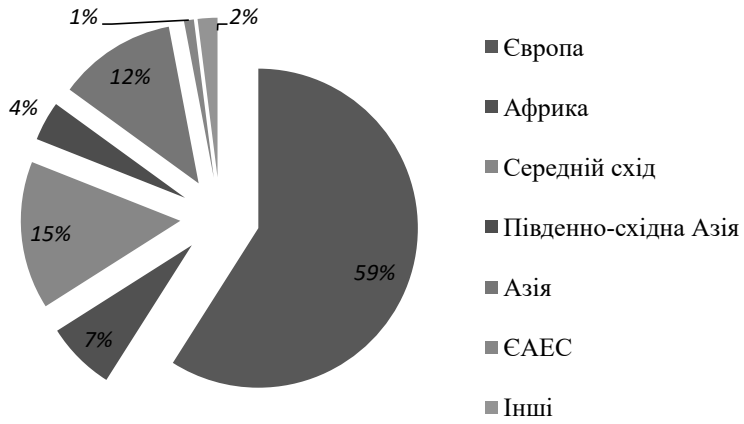

Рис. 2. Основні регіони – імпортери української сільськогосподарської продукції у 2023 р.
Джерело: [13]

Хоча таке зростання стало можливим не стільки через збільшення фізичного обсягу експорту в країни ЄС, як через скорочення експорту з України за традиційними напрямками (до країн Африки – з 14% до 7%, Південно-Східної Азії – з 13% до 4%, інших країн Азії – з 19% до12%) внаслідок проблем логістики та завдяки ухваленому Європарламентом та Радою ЄС порядку лібералізації торгівлі для України в умовах агресивної війни з боку Росії, що призупинив дію ввізних мит та квот для української сільськогосподарської продукції з червня 2022 р. (продовжено до 5 червня 2025 р. з можливістю запровадження обмежень на так звану чутливу продукцію – м'ясо птиці, яйця, цукор, крупи, кукурудза, мед тощо – щодо якої виникає гостра конкуренція з європейськими виробниками) [14]. У 2023 р. головним імпортером української пшениці вперше стала Іспанія (23% від усього вітчизняного експорту по цій позиції). Поруч із нею лідерами по закупівлі українського зерна стали також Туреччина (15%) і Румунія (14%), у той час коли в 2021 р. найбільшими покупцями були Єгипет (16%) та Індія (14%) [13].

Законодавство ЄС, що регулює розвиток сільського господарства та територій, пов'язаних із аграрним виробництвом, налічує сотні правових актів. У червні 2018 року Єврокомісія ухвалила пропозиції, які склали законодавчу основу для Спільної сільськогосподарської політики – CAP (Common Agricultural Policy), зважаючи на те, що агросектор є однією із найважливіших і найвитратніших сфер економічної діяльності ЄС (понад 40% бюджету ЄС скеровується на підтримку саме цього сектора). CAP у новій моделі відрізняється більшою гнучкістю щодо того, як держави-члени застосовуватимуть її на місцевому рівні, дотримуючись водночас її спільних положень. У майбутньому, якщо Україна набуде членство в ЄС, її сільськогосподарська галузь отримає безумовні переваги, до яких можна віднести:

– перспективи зростання обсягів сільськогосподарського виробництва (адже європейський ринок аграрної продукції є найбільшим у світі), при цьому має зростати частка продуктів переробки;
– залучення ресурсів Європейського фонду сільськогосподарських гарантій та Європейського сільськогосподарського фонду сільського розвитку, що призведе до розширення фінансових спроможностей українських аграрних виробників;
– участь у європейських ініціативах щодо розвитку сільських територій із врахуванням унікальних потреб і можливостей регіонів України;
– долучення до надійних і прозорих механізмів нагляду і звітності, що підвищить ефективність використання коштів у сільському господарстві та мінімізує корупцію в галузі;
– інклюзивну допомогу, адже Україна з її потужним сільськогосподарським потенціалом і багатими й різноманітними традиціями може сподіватися на особливу підтримку як інноваційних, так і традиційних технологій сільськогосподарського виробництва;
– підвищення ринкової вартості та впізнаваності української сільськогосподарської продукції на ринках ЄС та в світі, оскільки виробництво мусить модернізуватися у відповідності до європейських стандартів та ін.

Проте, багато фахівців із питань євроінтеграції України вважають, що саме перемовини щодо збереження агросектора будуть найскладнішими в процесі погодження перспектив майбутнього членства України в ЄС. Перед українськими виробниками сільськогосподарської продукції постануть нові виклики, подолати які не буде легким завданням. До них, насамперед, можна віднести такі:
– загострення конкуренції між українськими та європейськими виробниками, яким доведеться ділитися фінансовою допомогою;
– значні інвестиції, яких вимагатиме від українських виробників перехід до нових правил та стандартів сільськогосподарського виробництва в ЄС;
– залежність від ринку ЄС та САР – ситуація, до якої змушені будуть пристосовуватися українські аграрії, адже будь-яке порушення єдиних вимог загрожуватиме їм штрафними санкціями та позбавленням дотацій [15].

Досвід інших східноєвропейських країн після їхнього вступу до ЄС демонструє, що іноді перехід до вільного єдиного ринку стає дуже складним випробуванням, яке витримують далеко не всі виробники. До прикладу, сільське господарство Угорщини значною мірою не витримало конкуренції з іншими європейськими виробниками. Як зазначали угорські політики через десять років після вступу Угорщини до ЄС, прибутки угорських фермерів стрімко зменшилися, оскільки внутрішній ринок переповнила дешевша імпортна продукція. Зокрема, угорське тваринництво зійшло нанівець через дешеве м’ясо з Данії та Нідерландів, виробництво цукру також прийшло до занепаду. Єдиною галуззю, яка розквітла в нових умовах, стало виноробство.

Таким чином, якщо Україна стане членом ЄС, треба бути готовим до того, що його ринок сільськогосподарської продукції щільно заповнений виробниками практично в

усіх галузях, серед яких доведеться відвойовувати власні позиції, не завжди керуючись класичними принципами абсолютних чи порівняльних переваг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження можна зробити такі висновки:

1) вигідні природно-кліматичні умови та столітні традиції господарювання створюють значний експортний потенціал для сільськогосподарського сектору України та дають підстави розглядати нашу країну як гаранта світової продовольчої безпеки;
2) російсько-українська війна загострила ситуацію із забезпеченням продовольством у світі, особливо населення найбідніших країн Африки та Азії, посиливши несприятливу дію інших чинників, таких як зміна кліматичних умов, соціально-економічні наслідки світової пандемії COVID-19, збільшення напруги в інших регіонах світу, зокрема на Близькому Сході, що порушує певні складені ланцюги постачання, логістичні схеми, змінює інфраструктуру галузі;
3) попри деяку стабілізацію в 2023 р. (обсяги українського експорту зросли порівняно з 2022 р. і наблизилися до довоєнного рівня), українські виробники продовжують зазнавати значних втрат через труднощі війни і фахівці прогнозують кризу зерновій галузі української економіки;
4) умови війни вплинули на зміну головних напрямів українського сільськогосподарського експорту. У 2023 р. 59% експорту агропродукції з України попрямувало в країни Європи, у той час коли в 2021 р. цей показник становив 32% [13];
5) перспектива євроінтеграції ставить українських виробників сільськогосподарської продукції перед багатьма новими викликами. Ринки продовольства в ЄС дуже насичені, а конкуренція між виробниками жорстка. Галузь потребує постійної значної фінансової допомоги. Включення українських агровиробників у функціонування європейських ринків ускладнює умови для європейського агробізнесу, тому слід очікувати, що перемовини саме щодо особливостей діяльності агросектора України будуть особливо важкими. Водночас для українських агровиробників вихід на європейські ринки матиме значні переваги.

Проблема забезпечення світової продовольчої безпеки та ролі українського сільськогосподарського сектора в цьому процесі потребує подальшого і постійного вивчення, адже продовольча безпека є невід'ємною складовою систем національної безпеки держав та запобіжником розвитку деструктивних світових процесів. Подальших досліджень також вимагають питання, пов'язані з особливостями функціонування українського агросектора в контексті майбутньої євроінтеграції України, оскільки частка вітчизняного виробництва по багатьох позиціях сільськогосподарської продукції є вагомою і не може бути поглинута європейськими ринками без небажаних для них економічних наслідків. Водночас для України збереження її спеціалізації у сільськогосподарському виробництві є дуже важливим, адже воно є головним джерелом валютних надходжень в економіку країни.

Список використаних джерел

1. Кучечук Л. В. Світова продовольча безпека: тенденції та виклики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. Вип. 16. С. 34–40. DOI: 10.26565/2310-9513-2022-16-04 URL: file:///D:/Downloads/21638-Article%20Text-39340-1-10-20230424%20(2).pdf (дата звернення 28 березня 2024 р.).
2. Охріменко О. О. Війна та глобальна продовольча криза: наслідки та шляхи подолання. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 23. С. 1–6. DOI: https://doi.org/10.20535/2307-5651.23.2022.264629 URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/264629 (дата звернення 15 березня 2025 р.).
3. Родіонова Н., Дергач А., Гудзь Г. Світова продовольча криза як наслідок російсько-української війни. *Економіка та суспільство.* 2022. № 40. С. 1–9. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-25 URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1463 (дата звернення 15 березня 2025 р.).
4. Марина А. С., Янковська Я. Р. Дослідження стану глобальної продовольчої безпеки. *Економічний простір.* 2023. № 184. С. 1–5. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-4 URL: http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1227 (дата звернення 15 березня 2025 р.)
5. Онегіна В., Антощенкова В. Основи глобальної продовольчої безпеки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2022. Вип. 1(103). С. 140–149. DOI: https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149 URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/395/395.
6. Україна годує 400 млн. людей у світі, – Мінагрополітики URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-kormit-400-mln-chelovek-mire-minagropolitiki-1644421700.html (дата звернення 22 березня 2025 р.)
7. Продовольча криза: Україна обвалилася у рейтингу світової продовольчої безпеки URL: https://biz.nv.ua/ukr/markets/prodovolcha-kriza-ukrajina-obvalilasya-u-reytingu-svitovoji-prodovolchoji-bezpeki-ostanni-novini-50285141.html (дата звернення 22 березня 2025 р.)
8. З моменту виходу з зернової угоди росія завдала 118 ударів по українських портах URL:https://suspilne.media/573803-z-momentu-vihodu-z-zernovoi-ugodi-rosia-zavdala-118-udariv-po-ukrainskih-portah-kubrakov/ (дата звернення 22 березня 2025 р.).
9. Зерновий сектор на порозі можливої кризи через дорогу логістику URL: https://forbes.ua/money/zernoviy-sektor-na-porozi-mozhlivoi-krizi-cherez-dorogu-alternativnu-logistiku-tri-kroki-pokrashchennya-ekonomiki-eksportu-vid-prezidenta-uza-mikoli-gorbachova-07092023-15855 (дата звернення 22 березня 2025 р.).
10. Глобальна продовольча криза і Європа: час протидіяти загрозі URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3518093-globalna-prodovolca-kriza-i-evropa-cas-protidiati-zagrozi.html (дата звернення 22 березня 2025 р.).
11. Динаміка та структура АПК України: представлено підсумки роботи за 2024 рік URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/dinamika-ta-struktura-apk-ukrajini-predstavleno-pidsumki-roboti-za-2024-rik (дата звернення 23 березня 2025 р.).
12. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2024 році URL: https://niss.gov.ua/news/statti/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2024-rotsi (дата звернення 23 березня 2025 р.).
13. Експорт сільськогосподарської продукції змінив географію – УКАБ URL: https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/16/706701/ (дата зверння 22 березня 2025 р.).
14. Хто в Європі й чому боїться українського агроекспорту URL: https://www.ukrinform.

ua/rubric-economy/3797460-hto-v-evropi-j-comu-boitsa-ukrainskogo-agroeksportu.html (дата звернення 21квітня 2024 р.).

15. Продовольча безпека: світові тенденції та можливості агропродовольчого комплексу України. Монографія / За ред. Шинкарук Л.В. Київ: В-во Національного університету біоресурсів та природокористування України, 2002. 307 с. URL:https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2022_monografiya_prodovolcha_bezpeka.pdf (дата звернення 15 березня 2025 р.).
16. Чеслав Сєкерський. Спільна аграрна політика для продовольчої безпеки URL: https://polish-presidency.consilium.europa.eu/en/news/common-agricultural-policy-for-food-security/ (дата звернення 15 березня 2025 р.).

References

1. Kuchechuk L. V. (2022) Svitova prodovolcha bezpeka: tendenciyi ta vyklyky [World food security: trends and challenges]. *Visnyk Kharkivskoho nacinalnoho universytetu imeni V. N. Karazina,* (16), 34-40. DOI: 10.26565/2310-9513-2022-16-04 URL: file:///D:/Downloads/21638-Article%20Text-39340-1-10-20230424%20(2).pdf [in Ukrainian].
2. Okhrimenko O. O. (2022) Viyna ta hlobalna prodovolcha kryza: naslidky ta shlyakhy podolannya [War and the global food crisis: consequences and ways to overcome them]. *Ekonomichnyy visnyk NTUU "Kyyivskyy politekhnichnyy instytut",* (23), 1–6. DOI: https://doi.org/10.20535/2307-5651.23.2022.264629 URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/264629 [in Ukrainian].
3. Natalia Rodionova & Anna Dergach, Henryk Gudz. (2022) Svitova prodovolcha kryza yak naslidok rosiysko-ukrayinskoyi viyny [The world food crisis as a consequence of the Russian-Ukrainian war]. *Economic and society,* (40), 1–9. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-25 URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1463 [in Ukrainian].
4. A. S. Marina & Ya. R. Yankovska. (2023) Doslidzhennya stanu hlobalnoyi prodovolchoyi bezpeky [Research on the state of global food security]. *Ekonomichnyy prostir,* (184), 1–5. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-4 URL: http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1227 [in Ukrainian].
5. Viktoriya Onegina & Vitalina Antoshchenkova. (2022) Osnovy hlobalnoyi prodovolchoyi bezpeky [Fundamentals of Global Food Security]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka,* (1(103)), 140-149. DOI: https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149 URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/395/395 [in Ukrainian].
6. Ukrayina hoduye 400 mln. lyudey v sviti, – Minahropolityky. (2022) [Ukraine feeds 400 million people in the world, – Ministry of Agrarian Policy]. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-kormit-400-mln-chelovek-mire-minagropolitiki-1644421700.html [in Ukrainian].
7. Prodovolcha kryza: Ukrayina obvalylasya u reytynhu svitovoyi prodovolchoyi bezpeky. (2022) [Food crisis: Ukraine has fallen in the world food security ranking]. URL: https://biz.nv.ua/ukr/markets/prodovolcha-kriza-ukrajina-obvalilasya-u-reytingu-svitovoji-prodovolchoji-bezpeki-ostanni-novini-50285141.html [in Ukrainian].
8. Z momentu vykhodu z zernovoyi uhody rosiya zavdala 118 udariv po ukrayinskykh portakh. (2022) [Since withdrawing from the grain agreement, Russia has launched 118 strikes on Ukrainian ports]. URL:https://suspilne.media/573803-z-momentu-vihodu-z-zernovoi-ugodi-rosia-zavdala-118-udariv-po-ukrainskih-portah-kubrakov/ [in Ukrainian].

9. Zernovyy sektor na porozi mozhlyvoyi kryzu cherez dorohu lohistyku. (2023) [Grain sector on the verge of a possible crisis due to road logistics]. URL: https://forbes.ua/money/zernoviy-sektor-na-porozi-mozhlivoi-krizi-cherez-dorogu-alternativnu-logistiku-tri-kroki-pokrashchennya-ekonomiki-eksportu-vid-prezidenta-uza-mikoli-gorbachova-07092023-15855 [in Ukrainian].
10. Hlobalna prodovolcha kryza i Yevropa: chas protydiyaty zahrozi. (2022) [Global food crisis and Europe: time to counter the threat]. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3518093-globalna-prodovolca-kriza-i-evropa-cas-protidiati-zagrozi.html [in Ukrainian].
11. Dynamika i struktura APK Ukrayiny: predstavleno pidsumky roboty za 2024 rik. (2025) [Dynamics and structure of the Ukrainian agro-industrial complex: results of work for 2024 presented]. URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/dinamika-ta-struktura-apk-ukrajini-predstavleno-pidsumki-roboti-za-2024-rik [in Ukrainian].
12. Pidsumky funkcionuvannya ahrarnoho sektoru Ukrayiny u 2024 roci. (2025) [Results of the functioning of the agrarian sector of Ukraine in 2024]. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2024-rotsi [in Ukrainian].
13. Eksport silskohospodarskoyi produkciyi zminyv heohrafiyu – UKAB. (2023) [Export agricultural products changed geography – UCAB] URL: https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/16/706701/ [in Ukrainian].
14. Khto v Yevropi y chomu boyitsya ukrayinskoho ahroeksportu? (2025) [Who in Europe is afraid of Ukrainian agricultural exports and why?]. URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3797460-hto-v-evropi-j-comu-boitsa-ukrainskogo-agroeksportu.html [in Ukrainian].
15. Prodovolcha bezpeka: svitovi tendenciyi ta mozhlyvosti ahroprodovolchoho kompleksu Ukrayiny. (2022) [Food security: global trends and opportunities for the agro-food complex of Ukraine]. Monograph / Edited by Shynkaruk L. B. V-vo National University of life resources and environmental management of Ukraine, Kyiv, 2002. 307. URL:https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2022_monografiya_prodovolcha_bezpeka.pdf [in Ukrainian].
16. Czesław Sękerski. Spilna ahrarna polityka dla prodovolchoyi bezpeky. (2025) [Common Agricultural Policy for Food Security]. URL: https://polish-presidency.consilium.europa.eu/en/news/common-agricultural-policy-for-food-security/ [in Ukrainian].

ISSN 2078-6115. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2025. Випуск 68

THE UKRAINIAN AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE WORLD FOOD SUPPLY SYSTEM: CONTRIBUTION TO SECURITY AND PROSPECTS OF COMPETITIVENESS

Marta Pankovets

Ivan Franko National University of Lviv,
18 Svobody Ave., Lviv, 79008
e-mail: marta.pankovets@lnu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-0984-8406

Abstract. The purpose of this study is to assess the contribution of Ukrainian agricultural production to global food security and to analyze the competitiveness of Ukrainian agricultural products within the context of Ukraine's potential EU accession.

The research employed multiple scientific methodologies. Statistical analysis techniques were utilized to identify trends and structural changes in economic indicators characterizing the Ukrainian agricultural sector's performance. To identify the principal threats to global food system security, a comprehensive approach was adopted, given the interplay of various economic, political, internal, and external factors. A comparative analysis between the current and pre-war conditions of the Ukrainian agricultural sector was also undertaken. These methodological approaches enabled a thorough examination of the role and competitive prospects of Ukrainian agricultural production within the global food supply system, yielding scientifically robust findings and conclusions.

The study's findings indicate that the global food supply system currently exhibits signs of crisis, with significant contributing factors including the Russian-Ukrainian war, the economic ramifications of the global COVID-19 pandemic, and recurring climatic disasters that threaten agricultural productivity.

The study concludes that there is a pressing need to refine EU policy approaches regarding agricultural production regulation and competitive dynamics in food markets across EU member states, particularly in Eastern Europe, in light of the gradual integration of Ukrainian agricultural producers into these markets and considering Ukraine's prospective EU membership.

Keywords: global food security; food crisis; global agricultural markets; agricultural production risks; agricultural export; competitiveness.

Стаття надійшла до редакції
Прийнята до друку